

Gyűjtőúton a szlovákiai Bodrogközben

Zseliz a színhelye a CSEMADOK évenként megrendezett országos népművészeti fesztiváljának, lehetőségét adva a mély gyökerekből táplálkozó dél-szlovákiai magyar néphagyomány bemutatására, ápolására. Hasznosnak bizonyult az a kezdeményezés, hogy minden alkalommal más-más tájegység hozza el kincseinek legjavát: dalokat, táncokat, szokásokat, eszközöket. Mindezek összegyűjtése komoly munkával jár, mert rendszeres feltárás híján mindezt utólag kell elvégezni.

1979-ben a kelet-szlovákiai Bodrogköz és Kapos környéke jut szóhoz és pódiumhoz Zselizen. A CSEMADOK néprajzi gyűjtőcsoportja már egy évvel korábban bejárta ezt a vidéket, a magyarlakta falvak egy részét, szám szerint harmincötöt. A tárgyi néprajzhoz *Méryné Tóth Margit* és *Jókai Mária*, a népdalokra *Agh Tibor*, a táncokhoz pedig az MTA

munkatársa, *Martin György* vállalkozott szakszerű tanácsadással, hozzáértő irányítással. A mintegy huszonöt fiatal amatőr gyűjtő nem törekedhetett teljesre (ennek szakmai, anyagi, műszaki akadályai is voltak), de munkájuk nyomán szinte térképszerűen felvázolódtott a táj pásztorokultúrájának, ünnepeinek és hétköznapjainak jellemző arculata. Értékes szöttek, feledhetetlen pásztornóták és táncok, megható siratók, tréfás köszöntők gazdagították a gyűjtők tarso lyát Tárkány, Géres, Borsi, Zemplén, Abara, Bés, Szinyér, Battyán, Szírenfalva, Boly, Kis- és Nagykövesd, Lelesz, Imreg és a többi falu lakosságának jóvoltából. Sok helyen szinte az utolsó pillanatban sikerült megörökíteni egy-egy dallamot, mert az idősebbek eleven emlékezetét az utódok már nem biztos, hogy öröklik vagy örökölhetik.

Molnár László

Dömötör Sándor 70 éves

A Honismeret következő számaiban folyamatosan szeretnénk bemutatni a honismereti mozgalom jeles egyéniségeit. Elsőként dr. Szamosújvári Sándor írását közöljük dr. Dömötör Sándorról, aki nemrég ünnepelte 70. születésnapját. Ebből az alkalomból hosszú életet, s jó egészséget kíván a Szerkesztő Bizottság

A szervezett honismereti mozgalom nem választható el *Dömötör Sándor* nevéől. Amikor a 70. évét betöltő Sándor bácsit köszöntjük, azzal tisztelgünk előtte, hogy felidézzük pályáját, munkásságának főbb állomásait.

1908-ban született Budapesten. Apja, *Dömötör Sándor* ekkor fegyvermester volt az I. honvéd huszárezrednél. A gyermek a főváros fényei és árnyai mellett megismerte a falu életét is. Gyermekkora nagy részét az anyai nagyszülőknél töltötte Dunaszentgyörgyön. Nagy megtiszteltetés és öröm volt számára, amikor 1977-ben Dunaszentgyörgy község tanácsa az alkotmány ünnepén őt kérte fel ünnepi szónoknak. A községben nemcsak számontartják a régen elkerült kutatót, hanem ismerik is azt a tanulmányát, amit 1937-ben írt, s a Falukutató Intézet kiadásában jelent meg *Dunaszentgyörgy népe* címmel. Írásában így emlékezik vissza az itt szerzett gyermekkori élményeire, s a falu közösségére: „Bár nem Szentgyörgyön születtem, mint kisgyermek, sokat voltam anyai nagyszüleimnél, Parragh Sándoréknál. Itt ismertem meg dédszü-

leimet — a patriarchális falusi életet — az örökös munkát, amely betöltötte és összekötötte az itt élő emberek életét. Ebben a (...) közösségben (...) az emberek egymást segítettek, mert egymásra voltak utalva. Ide ritkán naotól el a külvilág, a közlekedési viszonyok nehezkesek voltak: csendesen élte mindenki az elődök által lerakott alapokon a maga külön életét. Ez az idillikusnak látszó csend az első világháborúig tartott. Ekkor minden megváltozott.”

Édesapja 1919-ben a Vörös Hadseregben szolgált, s tisztisége miatt közel egy évig szenvedett a Margit körüti börtönben.

Elemi iskoláit Dömötör Sándor Dunaszentgyörgyön kezdte és Kispessten fejezte be. A kispesti gimnáziumban feltűnt kitűnő íráskészségével és néprajzi érdeklődésével. Már középiskolás korában bejárt a Néprajzi Múzeumba, ahol Madarassy László igazgatóhelyettes nemcsak fogadta, hanem tanácsokkal és szakkönyvekkel is ellátta. Érettségi után a budapesti egyetemen folytatott nyelvészeti, irodalmi és filológiai tanulmányokat és itt szerzett diplomát. Ekkor került szoros kapcsolatba *Horváth János* és *Gombocz János* professzorokkal. A Dunaszentgyörgyi néprajzi gyűjtés c. munkájával ösztöndíjat is nyert. Néprajzi tanulmányait *Solymossy Sándor* professzor ösztönzésére végezte, s 22 éves korában Szegeden nála doktorál etnográfia főtárgyból. Doktori értekezése *A betyárromantika* címmel az *Ethnographia* hasábjain jelent meg. 1931—1932-ben fizetés nélküli gyakornokként dolgozott a Néprajzi Múzeumban, olyan szaktekintélyekkel együtt, mint *Bátky Zsigmond*, *Györffy István*, *Viski Károly*, *Szendrey Akos*, *Lajtha László*.

1933—34-ben Budapesten havidíjas hivatalnoki állást vállalt a Fővárosi Alkalmazottak Segítőalapjánál. 1935-től a felszabadulásig üdülőtelepi igazgatóhelyettes a főváros balatonkenesei üdülőtelepén. Bár egyetemi hallgató korától a kutatómunkát soha nem hagyta abba, publikációira inkább az ismeretterjesztés területén nyílt alkalma. A magyar népmeséssel sok kötete foglalkozik. Ezek közül is kiemelkedik *A magyar népmese kis tükré* című könyve. Balatonkenese múltjából és jelenéből címmel kiadványsorozatot szerkeszt, amelynek tíz füzete jelent meg. Témáját és kutatását nem korlátozta a lakóhelyére. Többek között cikkeket, tanulmányokat közölt a *Balaton Szemle*, a *Debreceni Szemle*, a *Képzőművészet*, a *Magyarságtudomány*, a *Magyar Élet*, a *Magyar Múza*, a *Magyar Protestánsok Lapja*, a *Veszprémi Újság* és a *Mi Utunk* című folyóiratokban. 1943-ban a Balatonszárszói Konferencián előadást tartott *Hagyományaink élete* címmel.

1949-től 1957-ig a szombathelyi megyei múzeum igazgatója lett, s ezzel olyan feladatot kapott, amely megfelelt tudományos érdeklődésének és felkészültségének. Az igazgatói teendők ellátása mellett nagyszabású munkába kezdett, amelynek célja a megye monográfiája előmunkálatainak elvégzése volt. Az *Őrség* című 170 oldalas néprajzi tájmonográfiája egyike a legnépszerűbbeknek.

1958-tól a Népművelési Intézet néprajzi osztályán működött, majd annak átszervezése után a Honismereti mozgalom területi felelőse lett. A Honismereti mozgalomban régi álmait látta megvalósulni. A múlt értékeit feltáró, átmentő szándék vezérelte tevékenységét. 1950-es évek végén, s az 1960-as évek elején a mozgalom új kereteinek megteremtése, korszerű tartalommal való megtöltése szép, de nem könnyű feladatnak bizonyult. Ő állította össze a honismereti tanfolyamok anyagát, s ő volt az első szakkörvezető tanfolyam irányítója is, amely 1960. július 26—30-ig tartott. Ez a tanfolyam több szempontból jelentős. Ez tekinthető ugyanis az első olyan fórumnak, ahol a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és a Népművelési Intézet a Honismereti mozgalom szervezése terén lerakta az alapokat és kezébe vette az egyre szélesedő tevékenység irányítását, a szakkörvezetők képzését, majd továbbképzését. Ettől az időponttól számíthatjuk a szervezett keretek között folyó honismereti tevékenység kezdetét, s ebben a munkában kiemelkedő szerepet kapott dr. Dömötör Sándor.

Szervező és irányító munkája mellett nem maradt el írói, szerkesztői tevékenysége sem. 1958-ban sajtó alá rendezte *Berze Nagy János* mitológiai tanulmányait, amely *Égigérő fa* címmel jelent meg, s amelyet 1961-ben egy második, bővített kiadás követte. Ő volt a szerkesztője a honismereti szakkörvezetők *Honismeret* c. tájékoztató füzeteinek, a jelenlegi Honismeret folyóirat elődjének.

Köszöntjük dr. Dömötör Sándort, akinek mintegy 900 tudományos és ismeretterjesztő írása jelent meg. A honismereti mozgalom ma is kutató és publikáló egyéniségének tevékenységét a Magyar Néprajzi Társaság is elismerte, s 1978-ban tiszteletbeli tagjává választotta. Kívánjuk Sándor bácsinak, hogy még hosszú alkotó éveket éljen meg, s egyre inkább lássa munkájának eredményét, azt, hogy a honismeret egyre méltóbb helyet foglal el közművelődésünkben.

Dr. Szamosujvári Sándor